

Канарова О. В.,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри соціальної педагогіки та дошкільної освіти
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

Корчинська Д. Ю.,
студентка II курсу магістратури спеціальності «Дошкільна освіта»
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЖАНРІВ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

Фольклор – це невичерпне джерело народної мудрості, перлини української словесної творчості. З раннього віку дитина прилучається до фольклору спочатку за допомогою колискової пісні, згодом вивчаючи маленькі дитячі віршики (потішки та утішки). Поступово дитина засвоює й інші жанри усної народної творчості, особливо їй подобаються казки, адже вони переносять її до чарівного містичного світу, де можливі будь які дива [2, с. 4].

Фольклор є цілісною та відкритою жанровою системою. Щоб пізнати його особливий світ необхідно досягнути єдності та взаємозв'язок образів, сюжетів та мотивів, з яких складається ця система. З її допомогою людина здатна зрозуміти світ, який її оточує, зорієнтуватися в ньому. Доказом такого твердження можуть бути традиції, які передаються від батька до сина та записи фольклорних творів [2, с. 5].

В багатьох дослідженнях зазначається, що фольклорний жанр – це деяка сукупність творів, яка об'єднана спільною поетичною системою. Існує й інше визначення: це тип словесної або музичної форми, яка була установлена в народному побуті та пов'язана з повторенням деяких змістових елементів [2, с. 10].

В останні десятиліття були розроблені новітні варіанти методики розвитку звукового аналізу слів та навчання грамоти на основі усвідомлення дітьми звукового складу рідної мови, авторами яких є Д. Ельконін, Г. Белякова, Л. Журова, Г. Тумаковата, Є. Струніна ін. На високому рівні знаходяться дослідження проблеми збільшення словника дитини у дошкільному навчальному закладі (Г. Ляміна, М. Коніна, Н. Логінова, В. Гербова, Ю. Ляховська та ін.). Також дослідники чітко визначили зміст і методику збагачення, активізації й уточнення словника дітей [9, с. 177].

Різними аспектами розвитку та навчання дітей зв'язного мовлення вивчали О. Ушакова, Е. Короткова, А. Бородин, Н. Виноградова та ін. В. Ядешко вивчала, яким чином діти трьох-п'яти років засвоюють синтаксис, яким чином вони будують речення.

Проблема визначення жанру має тісний зв'язок з проблемою «виконавець – слухач» або «письменник – читач». Жанри фольклору існують у постійному взаємозв'язку. Найпоширенішими в світі і водночас дуже схожими жанрами фольклору є міф, казка, обрядова пісня та прислів'я.

Існує багато класифікації фольклорних творів, в основу яких покладено різні критерії та аспекти: вербальний, етнографічний, музикологічний, хореографічний, регіональний тощо.

Але найчастіше фольклор ділять на обрядовий і позаобрядовий [2, с. 45].

Опанування рідної мови, рідного слова починається у ранньому дитинстві, а вдосконалення її, засвоєння культури триває протягом усього життя. Малок уважно прислухається до мовлення батьків, адже воно є взірцем; для наслідування. Тому важливо з перших днів співати дитині колискові пісні, які стануть взірцем рідної мови [1, с. 125].

Третій рік життя – це вік засвоєння дорослої мови. Поступово дитина починає замінювати слова, що полегшували вимову, та звуконаслідувальні слова правильною лексикою рідної мови, опановувати літературну мову і вступає у сферу побутового спілкування, якому притаманний розмовно-побутовий стиль.

Саме в цей період чутливого засвоєння мови народна дидактика пропонує дитині найкращі зразки народної мудрості рідною мовою – малі жанри фольклору: колісанки, забавлянки, лічилки, примовки, заклички, прислівки. Вони не тільки легкі для наслідування, а й водночас уводять дітей у світ дорослого побутового життя, прилучають до споконвічних національних цінностей, традицій, звичаїв. Народні забавлянки легко запам'ятовуються дітьми.

Спочатку дитина повторює окремі римуючі слова, а згодом і весь текст. З їх допомогою дітей також виправляють у вимові важких звуків. Слово супроводжує дії, створює у дитини позитивний емоційний настрій, стимулює малюка до активної діяльності, навчає дітей невимушено; водночас словник дитини збагачується образними виразами рідної мови [1, с. 126].

Народна дидактика вдало використовує у мовленнєвому вихованні дітей закономірності мовленнєвого розвитку дитини. Так, відомо, що третій рік життя – це період засвоєння дитиною діалогічного мовлення. На допомогу дітям приходять народні забавлянки, примовки та ігри – мовленнєві моделі життєвих діалогів. Кожний діалогічний текст народних забавлянок – це своєрідний мовленнєвий зразок розмовно-побутового стилю, що супроводжує повсякденне спілкування малюка.

Четвертий рік життя – рік засвоєння художнього стилю рідної мови. Це стає можливим лише за умови використання фольклорних творів та кращих зразків літературної творчості українських письменників. Упродовж дошкільного віку доречно застосовувати у спілкуванні з дітьми прислів'я, приказки, примовки, афоризми [3].

Завдання вихователя дошкільного закладу – домогтися, щоб ці народні перлини стали надбанням дитячого активного словника. Дитина вивчає напам'ять народні забавлянки, пісні, вірші, які започатковують формування національного світобачення і національної самосвідомості.

Головне, що повинен врахувати вихователь при ознайомленні дітей з різними фольклорними жанрами, – необхідність привнести елементи артистичності, індивідуальності у виконанні народних творів. Тоді заняття будуть проходити як яскраве спілкування з дитиною, на очах якого розігрується барвисте дійство.

При ознайомленні з малими фольклорними жанрами вихователю слід звернути увагу на наступне:

1. Використання предметів народно-прикладного мистецтва та народних музичних інструментів.
2. Використання потішок, приказок і т.д. тільки тоді забезпечує систематичний підхід до ознайомлення з навколишнім світом, коли їх зміст орієнтовано на людину, види його діяльності та конкретні дії.
3. Використання наочного матеріалу (чим молодша дитина, тим частіше він використовується: іграшки, картинки, посібники тощо), за допомогою яких створюється

ся розгорнута картина дій та їх результату. Показ може бути фрагментарним або повним.

4. В ході інсценування і прослуховування тексту слід заохочувати і стимулювати дієву участь дитини: поклич півника і т.д.

5. Емоційним викладом твору, що спонукає дітей до пізнавальної діяльності: сюрпризність появи, інтонаційна виразність мовлення.

6. Важливо стежити, щоб дитина не втратив нітку розуміння твору в цілому.

7. Обов'язкове правило – неодноразове повне прочитання твору.

8. Повтор твору в дещо змінній формі. Менше уваги педагог повинен приділити ознайомчій частині і більше – можливості засвоїти, запам'ятати і відтворити текст [4].

Отже, фольклор має посісти своє місце в освітньому процесі дитячого навчального закладу, використовуватися на різних типах занять (фронтальних, групових, індивідуально-групових, індивідуальних). Дотільно поєднувати ознайомлення з фольклором із завданнями творчого характеру в різних формах роботи: в групі бажано створювати альбом з придуманими дітьми казками, прислів'ями та загадками, ілюструвати їх дитячими малюнками; створювати куточки казки з постійним оновленням експозицій; стимулювати словесну творчість у повсякденному житті, під час проведення розваг [5].

Отже, проаналізувавши наукову літературу з проблеми розвитку зв'язного мовлення, ми дійшли висновку, що фольклор є ефективним засобом розвитку мовлення дошкільників.

Список використаних джерел:

1. Богун А.М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних закладах. Підручник. К. : Видавничий Дім «Слово». 2011, 704 с.
2. Пропп В.Я. Русская сказка. Л. : Изд-во Ленингр. ун-та. 1984, 334 с.
3. Родионова Г.С. Развитие творческого воображения дошкольников с недоразвитием речи в ходе работы со сказкой. *Психология обучения*. 2011, № 8. С. 30-38.
4. Сенченкова Н.С. Робота над народною казкою як засіб навчання й виховання першокласників. Теорія і практика формування мовної особистості в умовах сучасних технологій навчання і виховання в загальноосвітніх закладах та вищій школі: зб. наук. праць. Кривий Ріг, 2010. Вип. 3. С. 90-93.
5. Соколов Д. Аналитическая сказкотерапия: уровни анализа сказок // Школьный психолог. 2006. № 19. С. 26-28.